

УДК 94:327(497.1:591)"1952/1954"(093.2)
341.7(497.1:591)"1952/1954"(093.2)

DOI <https://doi.org/10.31212/tokovi.2018.2.cav.143-176>

Оригинални научни рад

Примљен: 27. 3. 2018.

Прихваћен: 25. 5. 2018.

Јован ЧАВОШКИ

Институт за новију историју Србије

jcavoski@yahoo.com

Рука пружена преко света: југословенска подршка Бурми у борби против спољне агресије 1952–1954.*

Апстракт: Овај чланак бави се до данас мало познатом, али веома значајном дипломатском и војном подршком коју је Југославија указала Бурми током раних 50-их година 20. века, када се та земља налазила у великој опасности од унутрашњег распада подстакнутог активном спољном подршком различитим герилским групама на њеној територији, пре свега одметнутим јединицама кинеских националиста. Ова историјска епизода показала се као почетак активног југословенског ангажмана у Азији. Чланак се примарно заснива на документима из српских, мјанмарских, кинеских, индијских, америчких и британских архива.

Кључне речи: Југославија, Бурма, несврстаност, спољна агресија, војна и дипломатска подршка, кинески националисти

Увод

Југословенско-бурмански¹ односи засигурно спадају у посебну категорију односа изграђених међу малим земљама током година Хладног рата. Управо су опште околности тог глобалног сукоба и

* Чланак је резултат рада на пројекту *Срби и Србија у југословенском и међународном контексту: унутрашњи развитак и положај у европској/светској заједници* (N° 47027) који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

1 Називи Бурма и Рангун у овом чланку се користе у стриктно историјском контексту, без икаквих политичких импликација.

омогућиле овим двама далеким земљама, смештеним на ободу два блока, да успоставе блиске односе какве никада нису имале кроз читаву историју. Жеља да се пронађе општа алтернатива, да се буде независан и свој, превасходно је утицала на Југославију и Бурму да потраже поуздане партнере и ван сопствених региона, откривајући бројне сличности које се, на први поглед, нису ни виделе. Међутим, један такав смео политички курс често је бивао изнуђен притисцима који су долазили од великих сила, утичући тако на мале државе да успостављају интензивније везе са неочекиваним савезницима који су временом постајали узор за њих на унутрашњем и спољном плану. Историјска епизода са агресијом кинеских националистичких трупа (Гуоминданг – ГМД) на Бурму, а уз отворену подршку Западног блока, и хитна југословенска дипломатска и првенствено војна помоћ влади у Рангуну и бурманским оружаним снагама (Татмадо) представљају јасан путоказ ка бољем разумевању проблема децентрализације и слојевитости истраживања ове историјске епохе.

У суштини, ова истраживачка тема раније није била обрађивана у домаћој и светској историографији, ако се изузме студија аутора ових редова која се бави тематиком југословенско-бурманске сарадње и ширим значајем тог билатералног односа.² Када се тај рад појавио у САД-у пре скоро једну деценију, аутор тада није имао на располагању нека од докумената из домаћих (Војни архив), а нарочито страних архива (Мјанмар, Индија, Британија и др.) која се сада, први пут, појављују у овом чланку. Стога овај рад примарно своју анализу заснива на тек откривеним документима из српских, мјанмарских, кинеских, индијских, америчких и британских архива, чиме настоји да из више углова сагледа значај ове историјске теме за историју спољне политике Југославије, Бурме и глобалног Хладног рата.

Почеци југословенско-бурманске сарадње

Упркос објективној географској удаљености и апсолутним историјским, културним, религиозним, друштвеним и другим разликама, Југославија и Бурма су, током првих деценија Хладног рата, развиле однос врло снажних симпатија и узајамног разумевања. Не само да су и Југославија и Бурма прошле кроз пакао Другог светског

2 Jovan Čavoški, „Arming Nonalignment: Yugoslavia’s Relations with Burma and the Cold War in Asia, 1950–1955“, *CWIHP Working Paper No. 61*, (Washington, DC: Woodrow Wilson Center, 2010).

рата, који је, у оба случаја, изродио моћан револуционарни покрет, већ су се оне непосредно налазиле на раселини која је делила блокове, обликујући тако стабилност њихових сложених мултиетничких федералних структура.³ У много чему Југославија је представљала узор за Бурму као земља која је водила независну и несврстану спољну политику у међународним односима и изграђивала сопствени вид социјализма. По речима једног индонежанског социјалисте, бурмански циљ је био да „очувају независност, изграђују социјализам и да, у исто време, добију америчке доларе“, а Југословени су им ту били узор.⁴ Амерички аналитичари су примећивали да су Бурманци нарочито били „опчињени југословенском способношћу да опстану као комунистичка земља, а да се не потчине ни Москви, ни Западу“.⁵ Управо су несврстаност и засебан пут у социјализам били кључни фактори који су омогућили приближавање ових несвакидашњих партнера.

Бурманска страна је од почетка била заинтересована да успостави блиске односе са Југославијом и непосредније изучава њен друштвено-политички систем, а први бурмански устав, у највећој мери, заснивао се на југословенском уставу.⁶ Већ током 1947. две бурманске мисије добре воље посетиле су Југославију.⁷ Када је Југославија 1950. отворила амбасаду у Њу Делхију, бурманска страна је покренула питање успостављања дипломатских односа. Током новембра и децембра вођени су конкретни разговори на том плану, али је дошло до извесних техничких проблема око агремана, па је читава ствар званично окончана тек 27. фебруара 1951.⁸ Осим интересовања за карактеристике југословенског друштвено-политичког система, један од разлога зашто је Бурма покренула ову иницијативу имао је везе и са југословенским искуством добијања помоћи од

3 Исто, 3–10.

4 Дипломатски архив Министарства спољних послова Србије (ДАМСПС), Политичка архива (ПА), 1954, фасцикла (ф) 53, документ 410045, Забелешка о разговору са Сјахриром, председником Социјалистичке партије Индонезије, 4. јуна 1954.

5 Declassified Documents Reference System (DDRS), CK3100016760, Neutralism in the Far East, 7. 1. 1955.

6 Hugh Tinker, *Burma: The Struggle for Independence: Documents from Official and Private Sources, 1944–48*, Vol. 2, (London: HMSO, 1984), 529.

7 ДАМСПС, ПА, 1947, ф-124, 423874, Телеграм југословенске амбасаде у Британији, 22. новембар 1947.

8 National Archives of Myanmar (NAM), 230 FMS 50, File 70, Establishment of diplomatic relations between the Union of Burma and FPRY, 29. 12. 1950.

САД-а, што се могло показати корисним и за бурманске односе са Западом.⁹ Амбасадор Јосип Ђерђа је врло рано увидео огроман значај Бурме, не само као важног југословенског партнера, већ ју је схватао као аутентичан и поуздан „прозор у Азију“, што се нарочито видело марта 1951. током његовог свечаног пријема у Рангуну.¹⁰

Исто тако, априла 1952. и нови амбасадор Јоже Вилфан сусрео се са изузетно пријатељским дочеком у Бурми приликом предаје акредитива. „Југославија има стварно посебан положај у Бурми“, приметио је он, да би му стране дипломате у Рангуну отворено изјавиле: „Вама неће бити тешко дознати и ствари које пред нама крију“. Том приликом Вилфан је приметио да се унутрашње прилике у Бурми полако стабилизују, али да је још увек било проблема.¹¹ Већ у јуну влада у Рангуну је одлучила да отвори амбасаду у Београду, а целокупно особље било је премештено из бурманске амбасаде у Пакистану.¹² Размене посета између влада двеју земаља постале су најзначајнији израз блискости и активне сарадње, тако да је југословенски амбасадор инсистирао да што чешће долази до посета различитих делегација.¹³ Прву бурманску цивилну делегацију, која је децембра 1951. посетила Југославију, чинила су двојица високих дипломата који су претходно присуствовали заседању УН-а. Њих је тада примио и Тито.¹⁴ Међутим, бурманска влада је убрзо изразила жељу да нова цивилно-војна мисија у јуну посети далеку балканску земљу.

Како је било најављено, цивилни део делегације, предвођен министром индустрије У Чо Нјеном, имао би задатак да се упозна са привредним системом Југославије, док би њен војни део, на челу са генералом Чо Зоом, водио разговоре о будућој војно-техничкој сарадњи две земље.¹⁵ Посета високе бурманске делегације трајала је скоро месец дана. Задатак цивилног дела делегације био је да се бли-

9 NAM, 230 FMS 50, File 70, Secret report from the Burmese embassy in the U.S., 23. 10. 1950.

10 ДАМСПС, ПА, 1951, ф-68, 42987, Телеграм југословенске амбасаде у Индији, 7. март 1951.

11 ДАМСПС, ПА, 1952, ф-14, 45977, Телеграм југословенске амбасаде у Индији, 28. април 1952.

12 NAM, 230 FMS 50, File 70, Telegram from the Burmese embassy in Pakistan, 12. 6. 1952.

13 ДАМСПС, ПА, 1952, ф-14, 46414, Будуће посете Бурми, 10. мај 1952.

14 Архив Југославије (АЈ), 836, Канцеларија маршала Југославије (КМЈ), 1–2–а/18, Бурма, Пријем делегације СПБ-а, Сејн Бана и У Хла Маунга, 28. децембар 1951.

15 ДАМСПС, ПА, 1952, ф-14, 46564, Телеграм југословенске амбасаде у Индији, 19. мај 1952.

же упознају са искуством послератног економског развоја Југославије, проучавајући различите организационе форме у привреди, од организације појединачних предузећа па све до функционисања одговарајућих министарства и других савезних и републичких тела која су се бавила економијом.¹⁶ Бурмански представници нису крили своје одушевљење свим оним што су тада видели у Југославији, тако да је У Чо Нјен истакао да они желе „не само дипломатски, већ и сталан и интиман политички додир“.¹⁷ Директна последица свих ових посета била је коначна одлука званичног Београда да већ крајем новембра именује Добривоја Видића за првог амбасадора акредитованог само у Бурми, а убрзо је била отворена и југословенска амбасада у Рангуну.¹⁸ Исто тако, две земље су блиско и идеолошки сарађивале у оквирима Азијске социјалистичке конференције (АСК), чијем су првом заседању у Рангуну присуствовали и југословенски делегати Милован Ђилас и Алеш Беблер.¹⁹

Спољна агресија на Бурму и њене међународне импликације

Агресија кинеских националистичких трупа на Бурму представљала је највећи изазов за власти у Рангуну у периоду после смиривања најакутније фазе грађанског рата када је земља већ једном била доведена на границу опстанка.²⁰ Ова криза је Бурму ставила на прву линију фронта Хладног рата у Азији, претећи тако да ту земљу претвори у место војничког обрачуна кинеских националиста и комуниста, а дугорочније је могла да се преобрази у право геополитичко бојиште између САД-а и Кине, односно отворени сукоб два блока. Једном приликом, током разговора са југословенским амбасадором, бурмански председник Ба У је изјавио да ГМД трупе „очигледно траже да створе своју базу, а то може да доведе до обрачунавања међу

16 АЈ, ЦК СКЈ, 507/IX, 17/VI-3, Забелешка о боравку бурманске делегације, 26. јул 1952.

17 ДАМСПС, ПА, 1952, ф-14, 411307, Телеграм МСП-а југословенској амбасади у Индији, 24. септембар 1952.

18 NAM, 190 Nga Ma 52, File 103, Appointment of Dobrivoje Vidic as Yugoslav ambassador to Burma, 25. 11. 1952.

19 *Report of the First Asian Socialist Conference, Rangoon 1953*, (Rangoon: An Asian Socialist Publication, 1953).

20 Hugh Tinker, *The Union of Burma: A Study of the First Years of Independence*, 2nd edition, (Oxford: Oxford University Press, 1959), 41-47.

Кинезима на бурманској територији“.²¹ У овом случају се радило о националистичким јединицама које су у јужним деловима Кине претрпеле пораз у грађанском рату и почетком 1950. одлучиле да пређу границу и разместе се на бурманској територији. Њихов задатак је био да дуж кинеско-бурманске границе формирају герилске базе које би у будућности служиле да се изнова покрене покрет за „ослобођење“ остатка Кине.²²

Генерал Ли Ми, командант ГМД трупа у Бурми, искористио је наредне месеце да на Тајвану и Тајланду прикупи борце и обезбеди директно финансирање од Чанг Кај Шека, тајландских генерала и америчке амбасаде у Бангкоку. Тако је већ крајем 1950. под својом командом у Бурми имао више хиљада војника, да би до 1953. тај број достигао око 12.500 војника, релативно добро наоружаних и спремних на извођење већих офанзивних акција.²³ Међутим, продор кинеских националиста је осујетио напоре владе у Рангуну да војним путем окончају грађански рат са комунистичким и етничким побуњеницима, јер је сада већину владиних трупа требало пребацити на север земље. Поврх свега, различите герилске групе тада су добиле додатну могућност да се снабдевају оружјем и муницијом из националистичких извора.²⁴ Већ почетком јула Татмадо је, после доласка појачања и детаљнијих припрема, лансирао прву офанзиву током које су били нанети осетни губици ГМД јединицама, али су они ипак успели да се повуку ка свом новом упоришту, месту Монгсат.²⁵ Док је још трајала војна офанзива, бурманске дипломате су неуспешно покушавале да дипломатским путем реше овај проблем и принуде америчке и тајванске званичнике да помогну предају и интернирање ових јединица.²⁶

Услед избијања Корејског рата, Труманова администрација је почетком 1951. званично покренула тајну операцију Ције (CIA) чији

21 AJ, 837, Кабинет председника Републике (КПР), I-5-b, Бурма, Из забелешке о разговору амбасадора Видића са председником Ба Уом, 27. фебруара 1953.

22 Bertil Lintner, *Burma in Revolt: Opium and Insurgency Since 1948*, (Chiang Mai: Silkworm Books, 1999), 111–113.

23 Richard M. Gibson, Chen Wenhua, *The Secret Army: Chiang Kai-Shek and the Drug Warlords of the Golden Triangle*, (Singapore: John Wiley&Sons, 2011), 33–40.

24 Robert H. Taylor, *Foreign and Domestic Consequences of the KMT Intervention in Burma*, (Ithaca: Cornell University Southeast Asia Program, 1973), 16.

25 NAM, 91 HSB, File 297, Operations against Chinese Nationalist troops, July–August 1950.

26 NAM, 44 HSB, File 244, Telegram from the Burmese embassy in Thailand, 13. 7. 1950.

је циљ био да се, преко Тајвана и Тајланда, тајно координише снабдевање људством и ратним материјалом ГМД трупа у Бурми, а некад и да им се пружа непосредна подршка у офанзивним дејствима против Кине.²⁷ Непосредна контрола тајванских власти над свим овим јединицама и њиховим операцијама била је несумњива, а појачања и ратни материјал из америчких извора непрекидно су достављани.²⁸ Како сазнајемо из неких америчких докумената, до априла 1952. ГМД јединице у Бурми добијале су месечно од САД-а 75.000 долара, као и значајне количине оружја, иако су националистички генерали сматрали да ни то није било довољно за озбиљније операције против Кине.²⁹ Тако су 1952. бурманске јединице заробиле неке америчке официре који су радили при ГМД штабу, што је био јасан доказ широке спољне подршке агресији на ту земљу, али се о томе ипак није јавно говорило.³⁰

Званични Рангун је сматрао да је овакво америчко мешање било врло забрињавајуће, не само због тога што је био нарушен суверенитет земље већ је заиста могло доћи до кинеске оружане акције против националистичких јединица, чиме би само били поткопани ранији владини напори за мирним договарањем са Пекингом.³¹ Већ у мају 1951. генерал Ли Ми је покренуо велику тромесечну офанзиву на провинцију Јуннан, настојећи тако да подстакне локално становништво на антикомунистички устанак. Нешто слично је покушао и наредне године, али без много успеха у оба случаја.³² Ција је унапред била обавештена о овој акцији, мада је и сама била свесна да је Кина дуж границе држала доста добро опремљених трупа, што је могло утицати на коначан успех Ли Мијеве акције.³³ Ипак, званични Пекинг је, преко својих обавештајних извора, добро знао снагу и

27 John W. Garver, *The Sino-American Alliance: Nationalist China and American Cold War Strategy in Asia*, (Armonk, London: M. E. Sharpe, 1997), 148–150.

28 *Kuomintang Aggression against Burma*, (Rangoon: Ministry of Information, 1953), 19–20.

29 Digital National Security Archives (DNSA), CI00933, Chinese Nationalist troops in Northern Burma, 17. 11. 1952.

30 ДАМСПС, ПА, 1952, ф-14, 45977, Телеграм југословенске амбасаде у Индији, 28. априла 1952.

31 *Foreign Relations of the United States* (FRUS), 1951, Vol. 6, Part 1, (Washington, DC: GPO, 1977), 273–274, 278–279.

32 *Zhongguo renmin jiefangjun junshi*, Vol. 4, (Beijing: Junshi kexue chubanshe, 2011), 162–163.

33 DNSA, CI00738, Current intelligence bulletin, 16. 5. 1951.

распоред ГМД трупа на терену, па тако није било превише страха од ових офанзива.³⁴

Већ поменути порази подстакли су америчке званичнике да почну да размишљају о престанку подршке кинеским националистичким трупам у Бурми, пошто су постајале превелики политички терет, али је иницијатива за дипломатско решење још увек била остављана бурманској страни.³⁵ Истовремено, међу бурманским званичницима све више се испољавала бојазан да би у будућности кинеске комунистичке трупе могле прећи преко границе и отпочети ратне операције против ГМД герилаца.³⁶ Бурма је морала да самостално пронађе решење, како не би постала жртва обрачуна великих сила на сопственој територији, пошто је све више кинеских јединица било распоређено дуж границе, а неке су је понекад, мада краткотрајно, и прелазиле.³⁷ Међутим, Тајван је и даље настављао да авионима шаље помоћ овим трупам, чак ју је и повећао, упркос америчким критикама.³⁸ Пошто су и даље зависиле од америчке помоћи, власти у Тајбеју морале су коначно да пристану да се у мају 1953. формира четворочлана комисија у Бангкоку (САД, Бурма, Тајван и Тајланд) која је требало да надгледа постепену евакуацију ГМД трупа (Бурма је у њој била посматрач, јер није признавала Тајван).³⁹ Без обзира на све, политички процес није давао резултата и морало се посегнути за другачијим решењем.

Бурма у потрази за политичком и војном алтернативом

Још од стицања независности Бурма је у потпуности зависила од британских испорука оружја којима је управљала Британска војна мисија (БВМ) у Рангуну.⁴⁰ Бурмански лидери још раније су били

34 Zhonghua renmin gongheguo waijiaobu dang'anguan [Архив МИП-а НР Кине] (ZWD), 204-00501-03(1), Miandian jingnei Guomindang canyu budui wenti, 30. 11. 1954.

35 Gibson, Chen Wenhua, *The Secret Army*, 114–117.

36 DNSA, CI00931, Current intelligence bulletin, 25. 10. 1952.

37 NAM, 15/3(21), File 185, Incidents on the Burma-Yunnan border since September 1951, 15. 12. 1951.

38 DNSA, CI01007, Current intelligence bulletin, 3. 6. 1953.

39 *FRUS*, 1952–54, Vol. 12, Part 2 (1984), 66–67, 79–80, 84–86.

40 Matthew Foley, *The Cold War and National Assertion in Southeast Asia: Britain, the United States, and Burma, 1948–1962*, (London: Routledge, 2010), 17–18, 22–23.

уверени да је британско, већ пословично, одуговлачење са испорукама оружја често било мотивисано њиховом жељом да очувају своје раније колонијалне интересе и допринесу победи западних клијената на терену.⁴¹ Исто тако, ни Американци нису још увек били спремни да покрену пуни програм војне помоћи, пошто бурманска страна никако није желела да се подвргне америчким војним инспекцијама, па су зато само испоручили мање количине муниције.⁴² Истовремено, бурмански званичници, као главнокомандујући генерал Не Вин, настојали су да изазову немир међу британским дипломатама и официрима у Бурми, плашећи их могућношћу да се бурманске оружане снаге окрену другим земљама за набавке оружја.⁴³

Бурманци су свим силама настојали да принуде Британце да коначно испоштују потписане споразуме, али су, исто тако, желели и да се ослободе многих ставки у њима које су нарушавале бурмански суверенитет, као што је било право Британије да шаље војску уз само формалну сагласност владе у Рангуну, немогућност да се одржавају војне везе са другим армијама и од њих набавља војни материјал и томе сл.⁴⁴ Зато је САД настојао да се пронађе средње решење и овлашћења БВМ прошире на азијске чланице Комонвелта, нарочито на Индију, како би се таквим потезом, макар у теорији, повећао ниво поверења између Татмадоа и страних војних мисија.⁴⁵ Ово је било могуће јер је Индија већ раније помогла оружјем Бурму.⁴⁶ Истина, у овом периоду САД је дао Бурми нешто стрељачког наоружања, топова и неколико десетина, углавном старих, лаких и средњих тенкова, мада је то био само мали део бурманских стварних потреба.⁴⁷

Већ током 1951. и 1952. Бурманци су настојали да пронађу алтернативне изворе снабдевања ратним материјалом, а Југославија је ту предњачила. Прва бурманска војна мисија, иако полузванична, дошла је у Југославију већ децембра 1951. О овој мисији се и

41 The National Archives (TNA), Foreign Office (FO) 643/110, Telegram from the Foreign Office to the British embassy in Burma, 16. 9. 1948.

42 *FRUS*, 1951, Vol. 6, Part 1, 302–303, 323.

43 TNA, FO 371/101021, Telegram from the British embassy in Burma, 26. 5. 1952.

44 ДАМСПС, ПА, 1953, ф-15, 43520, Забелешка о разговору са У Чо Нјеном на дан 5. марта 1953.

45 DNSA, VI00002, United States objectives and courses of action with respect to Southeast Asia, 19. 6. 1952.

46 *Selected Works of Jawaharlal Nehru (Second Series)* (SWJN), Vol. 10, (New Delhi: Jawaharlal Nehru Memorial Fund, 1990), 410–418.

47 ZWD, 105-00907-03(1), Miandian yu Meiguo de junshi guanxi, 12. 12. 1958.

најмање зна, пошто је била покривена посетом бурманских делегата при УН-у. Њу су чинила три бурманска официра и циљ њихове мисије био је да се ближе упознају са организацијом Југословенске армије. Највише пажње су, ипак, посветили изучавању домаће наменске индустрије, односно њеној организацији и систему управљања, па су зато обишли низ фабрика у Србији и БиХ, а посетили су и ваздухопловну школу у Рајловцу.⁴⁸ Међутим, руководство у Рангуну било је итекако свесно да би набавке југословенског оружја могле нарушити деликатну равнотежу између Истока и Запада на том простору, пошто нико није желео да види ширење утицаја Титовог режима у Азији.

Иако су Бурма и Југославија тада одржавале везе преко својих амбасада у Њу Делхију, бурмански званичници су свесно одлучили да заобиђу уобичајне дипломатске канале и обрате се за помоћ југословенској амбасади у Карачију.⁴⁹ На основу инструкција бурманског министарства одбране, јануара 1952. секретар амбасаде у Пакистану званично се обратио југословенским колегама са захтевом да Југославија испоручи одређене количине миниције која им је била преко потребна. За ову испоруку Бурманци су били спремни да плате фунтама или сребром, волфрамом, калајем и нафтом, а паралелно су спремали и нову војну мисију.⁵⁰ Знајући у каквим је тешким економским приликама тада била Бурма, те да нису ни имали довољно новчаних средстава, овај захтев је указивао на изузетну озбиљност ситуације.⁵¹ Већ у априлу У Чо Нјен је изнео амбасадору Вилфану да је њихова претходна војна мисија била импресионирана свим оним што је видела у Југославији и зато је хтео да пошаље нову мисију како би се коначно усвојило југословенско искуство изградње наменске индустрије.⁵² Бурманска војна мисија дошла је у посету Југославији

48 Војни архив (ВА), Архив ЈНА (АЈНА), ГШ-1, кутија (к) 1, фасцикла (ф) 1, документ 2949, Извештај о боравку војне делегације Бурме коју су сачињавали потпуковник Мјинт, мајор Тунг Шве и мајор Тунг Дан у нашој земљи од 9. до 23. децембра 1951, 28. децембар 1951.

49 *FRUS*, 1951, Vol. 6, Part 1, 241–242.

50 АЈ, 836, КМЈ, I-3-b/157, Шифровани телеграм југословенског посланства у Пакистану, 21. јануар 1952.

51 ДАМСПС, строго поверљиво (стр. пов.), 1952, ф-1, 548, Шифровано писмо МИП посланству у Пакистану, 28. јануара 1952.

52 ДАМСПС, ПА, 1952, ф-14, 46068, Телеграм југословенске амбасаде у Индији, 30. април 1952.

после обиласка низа земаља западне и северне Европе.⁵³ Исто тако, већ почетком јула Бурма је одлучила да пошаље и свог првог војног изасланика у Југославију који би био задужен за унапређење билатералне војне сарадње.⁵⁴

Посета бурманске цивилне и војне мисије јуна и јула 1952. представљала је прави продор у југословенско-бурманским војним односима, током које су се Бурманци непосредно упознали са југословенским системом обуке, образовања и опремања армијских кадрова. Војни део делегације био је одушевљен изјавама Тита и Кардеља да ће Југославија, „иако сама још увек у прилично тешком положају, ипак одвојити нешто муниције и лаког оружја за бурманску армију“.⁵⁵ После ове посете бурмански руководиоци су отворено казали да „југословенску војну организацију вреди проучавати“.⁵⁶ Како је то раније пренео бурмански министар спољних послова, циљ ове посете био је да Бурма научи из југословенског искуства „изградњу своје армије и то на основу једне неразвијене, аграрне економије“.⁵⁷ Према томе, бурманске госте највише је интересовало „како мала земља успева да одржава тако јаку армију, а да се то не одражава на економску стабилност земље“, а уверили су се, супротно ранијим мишљењу, да пријатељство са Западом није нимало крњило независност Југославије. Све у свему, ова посета је постигла велики успех пошто су се југословенски руководиоци према гостима поставили „другарски и искрено“, што Бурманци, по свом признању, никада раније нису искусили у односима са другим Европљанима.⁵⁸

Ова посета бурманске делегације је толико узнемирила британске званичнике да је њихов отпраник послова у Рангуну нервозно саопштио амбасадору Вилфану да „сумња да ће Југославија моћи нешто да да“ Бурманцима, нарочито пошто је званични Лондон почео много ефикасније да сарађује са Татмадом и да су „све те потешкоће

53 Lintner, *Burma in Revolt*, 154.

54 NAM, 156 Nga Za 52, File 95, Appointment of Major Tin Maung as military attache to the Burmese embassy in Yugoslavia, 4. 7. 1952.

55 ДАМСПС, ПА, 1952, ф-14, 411307, Телеграм МИП југословенској амбасади у Индији, 24. септембар 1952.

56 ZWD, 105-00907-01(1), Miandian yu Nansilafu de junshi guanxi, 12. 12. 1958.

57 ДАМСПС, ПА, 1952, ф-35, 46424, Забелешка о разговору са министром иностраних послова Сао Кун Чоом, април 1952.

58 ВА, АЈНА, ГШ-1, к. 2, ф. 1, 2949, Извештај о боравку бурманске војне делегације у нашој земљи у времену од 23. јуна до 22. јула 1952.

отпале“.⁵⁹ Међутим, француски отправник послова је потврдио да су Британци били „прилично узнемирени одласком бурманске делегације у Југославију“, па су у томе видели „покушај Бурманаца да се ослободе британског туторства“.⁶⁰ Било је врло индикативно да је током ове посете британски генералштаб напречац донео одлуку да обнови испоруке муниције, а у Рангун је био упућен и један официр да разговара о даљим набавкама.⁶¹ Ипак, већ у августу бурманска страна се обратила САД-у са молбом да јој се испоручи више од 20.000 пушака и машинки, 300 минобацача и муниција за наредне две године, што је исто тако узнемирило Британце који су сада осећали повећани притисак са више страна на свој, до тада привилегован, положај у Бурми.⁶²

Са друге стране, пошто се још раније дискутовало о размени мисија добре воље, децембра 1952. југословенска војна мисија добре воље, под вођством генерала Љубе Вучковића, посетила је Бурму. Највиши бурмански државни и војни руководиоци свечано су их примили, док су, путујући по унутрашњости земље, посвуда били срдечно дочекивани. Југословенски официри били су и почасни гости на Азијској социјалистичкој конференцији. Не само да су чланови мисије посетили бројне државне и војне установе, држали предавања, сусретали се са званичницима свих нивоа, већ је, на крају, бурманска страна испоставила и прву листу муниције и наоружања које би желела да набави у Југославији.⁶³ Бурманци су већ тада изјавили да југословенска мисија добре воље може да им пружи „најбоље и најбрже“ савете како би оснажили сопствену одбрану, док су кинески обавештајни извори приметили да су гости посетили војне базе у различитим деловима земље, где чак ни припадницима БВМ често није било дозвољено да бораве.⁶⁴ Уз то је и амерички амбасадор тра-

59 ДАМСПС, стр. пов., 1952, ф-1, 2103, Забелешка о разговору са британским отправником послова Бутбијем на дан 23. августа 1952. у 10 часова.

60 ДАМСПС, стр. пов., 1952, ф-1, 2103, Забелешка о разговору са француским отправником послова Жан Марсел Букином на дан 22. августа 1952. у 18 часова.

61 TNA, FO 371/101022, Supply of arms and equipment to Burma, 16. 7. 1952.

62 TNA, FO 371/101022, Foreign Office letter to the War Office, August 1952.

63 ВА, АЈНА, ГШ-1, к. 3, ф. 1, 2949, Извештај војне делегације о свом боравку у Бурми, 31. јануар 1953.

64 ZWD, 105-00907-01(1), Miandian yu Nansilafu de junshi guanxi, 12. 12. 1958.

жио да Југословени утичу на домаћине да прихвате америчку војну помоћ „јер Бурманци нас највише цене и једино ће нас послушати“.⁶⁵

Можда је најважнија непосредна последица ове посете била одлука бурманске владе да раскине одбрамбени уговор са Британијом и ослободи се БВМ у наредних годину дана.⁶⁶ Мајор Тун Шве је обавестио генерала Вучковића да су, тек у последња четири месеца, Британци одлучили да поново отпочну са испорукама оружја, а све је то била директна последица претходне посете бурманске војне делегације Југославији. Тако је потпуковник Аунг Ђи саопштио југословенским колегама о карактеру војних односа Бурме са Британијом и САД-ом: „Јасно нам је да нам због нашег социјализма нису пријатељи, ни Енглези, ни Американци. Они нас политички уцењују. На сваки продати метак или пушку тражиће и траже политичке уступке (...) Волимо и желимо да купујемо наоружање од вас, па макар га и нешто скупље плаћали, јер знам да ћемо наићи на искреност, поштење и пријатељство“.⁶⁷ Сходно томе, током каснијег разговора са бурманским отправником послова, Коча Поповић се осврнуо на југословенско искуство са совјетским војним мисијама: „Када је реч о војним мисијама великих сила уопште (...) такве мисије не схватају проблеме малих земаља и руководе се својим сопственим интересима. Међутим, сасвим је други случај када се ради о односима између мањих земаља, где је сарадња потребна и корисна“.⁶⁸

Ипак, Британци су били уверени да је бурманска страна само желела да поново испреговара нови уговор о БВМ, али да нису намеравали да у потпуности одустану од таквог модела сарадње.⁶⁹ Ипак, били су изузетно забринуте гласинама да би југословенска војна мисија заменила британску, иако је југословенска страна то одлучно демантовала.⁷⁰ Британска амбасада у Рангуну указивала је на све

65 ВА, АЈНА, ГШ-1, к. 3, ф. 1, 2949, Извештај војне делегације о свом боравку у Бурми, 31. јануар 1953.

66 *British Documents on Foreign Affairs (BDFA): Reports and Papers from the Foreign Office Confidential Print 1948–1956*, Part 5, Series E, Asia, 1953, Vol. 5, (University Publications of America, 2007), 73.

67 ВА, АЈНА, ГШ-1, к. 3, ф. 1, 2949, Извештај војне делегације о свом боравку у Бурми, 31. јануар 1953.

68 АЈ, 837, КПР, I-5-b, Бурма, Забелешка о разговору друга Коче Поповића са бурманским отправником послова У Тин Маунг Ђијем, 19. јануара 1953.

69 ДАМСПС, ПА, 1953, ф-15, 41426, Извод из забележака друга амбасадора Д. Видића.

70 ДАМСПС, ПА, 1953, ф-15, 43510, Забелешка о разговору друга амбасадора Видића са саветником британске амбасаде Бутбијем на пријему у част индијског Дана независности, 26. јануара 1953.

тежи положај британских официра у тој земљи, а за последња дешавања кривицу су, пре свега, сваљивали на социјалистичке лидере као главне противнике британског утицаја.⁷¹ Зато је званични Лондон и послао новог амбасадора крајем 1953, како би покушао да поправи ситуацију и спаси британско-бурмански одбрамбени уговор, али ни то није помогло.⁷² Британске дипломате биле су итекако свесне да је Југославија имала све истакнутије место у бурманској политици.⁷³ Све у свему, отказивање одбрамбеног уговора са Британцима рашчистило је простор за унапређивање војне сарадње између Југославије и Бурме.

Британске дипломате су биле свесне да су лидери бурманских социјалиста били и најутицајније личности у влади и да су највише утицали на снажење једног неутралистичког курса који, по њима, можда и није толико био на штету Запада, али су, по питању војних набавки, апсолутно били ненаклоњени западним силама.⁷⁴ Тако је у марту 1953. бурманска влада одлучила да прекине своје учешће у свим америчким програмима помоћи, превасходно због прећутне америчке подршке кинеским националистима на њеној територији.⁷⁵ Негде у то време, САД је свим силама настојао да одговори на бурманске захтеве за војном помоћи, чак безусловно по одређеним ставкама, али је, исто тако, све више био незадовољан британским ставом који је Бурму удаљавао од Запада, отварајући тако брешу за друге светске играче.⁷⁶

Убрзо по свом доласку у Бурму, амбасадор Видић је почео да отворено лобира код бурманских званичника за куповину југословенског наоружања. Могућности које су се отворале раскидом војног уговора са Британијом биле су више него примамљиве и Видић је настојао да уграби прилику која му се тако указала. Он је указао домаћинима да је Југославија развила сопствену војну индустрију и

71 TNA, FO 371/106707, Letter from the British embassy in Burma, 11. 4. 1953.

72 NAM, 15/3(9), File 124, Telegram from the Burmese embassy in Pakistan, 10. 11. 1953.

73 *B DFA*, Part 5, Series E, Asia, 1953, Vol. 5, 84.

74 *B DFA*, Part 5, Series E, Asia, 1953, Vol. 5, 96–97.

75 National Archives and Records Administration (NARA), Record Group (RG) 59, Central Decimal Files (CDF), 1950–1954, 690B.9321/3-1753, Telegram from the U.S. embassy in Burma, 17. 3. 1953.

76 *FRUS*, 1952–54, Vol. 12, Part 2 (1984), 122–123, 126–127, 130–131.

да је била спремна да помогне Бурми испорукама оружја.⁷⁷ Неколико недеља касније, током церемоније предаје акредитива, југословенски амбасадор је поново указао бурманском председнику на све сличности скорашњег искуства две земље: „Рекао сам да је тежак пут једне мале земље да извојује признање света и да је зато потребно обезбедити одговарајућу снагу у најширем смислу (моралну, политичку, војну) (...) То је оно што је спасило Југославију“.⁷⁸ Узајамно поверење и разумевање достигли су нови ниво када је Видић био једини страни представник који је, заједно са бурманским министрима одбране и спољних послова, посетио прву линију фронта према националистичким трупима и детаљно се упознао са тамошњом ситуацијом и радом локалних бурманских команданата.⁷⁹

Што се тиче дипломатских потеза против стране агресије, Бурма је марта и априла 1953. поднела жалбу против Формозе (Тајвана) Политичком комитету УН-а, тражећи да се ГМД герилци коначно разоружају и затим подвргну репатријацији, док су тајвански представници одбијали било какву везу са тим јединицама.⁸⁰ Иако је нови државни секретар Џон Фостер Далес донео неопозиву одлуку да се ради на уклањању штетног утицаја који су стварале ове формације у Бурми, он никако није желео да се о овом проблему јавно дискутује пред УН-ом.⁸¹ После дуге дебате био је усвојен компромисни текст резолуције, који је поднео Мексико, у коме је отворено било осуђено присуство страних трупа на бурманској територији и јавно је позвано да се оне разоружају. Остале земље биле су упозорене да више не пружају никакву помоћ ни подршку овим одметницима.⁸² Било како било, пошто власти у Тајбеју нису биле јавно и недвосмислено осуђене, већ су биле прихваћене опште формулације о агресији, бурмански лидери су се доста разочарали у ауторитет УН-а.

Без икакве сумње, и овом приликом је југословенска делегација блиско сарађивала са својим бурманским колегама и активно је

77 ДАМСПС, ПА, 1953, ф-15, 41426, Разговори вођени на пријему код председника републике у част Атлија, 7. јануара 1953.

78 ДАМСПС, ПА, 1953, ф-15, 48532, Забелешка о разговору амбасадора ФНРЈ у Бурми друга Видића са председником Бурманске Уније Ба Уом, 19. марта 1953.

79 ДАМСПС, ПА, 1953, ф-15, 45358, Шифровани телеграм југословенске амбасаде у Бурми, 11. април 1953.

80 William C. Johnstone, *Burma's Foreign Policy: A Study in Neutrality*, (Cambridge: Harvard University Press, 1963), 225–228.

81 *FRUS*, 1952–54, Vol. 12, Part 2, 48–49, 58–59, 63–65.

82 *Kuomintang Aggression against Burma*, 23–100.

помогла њихову тужбу, тако да је бурманска влада била искрено захвална на овако снажној и непоколебљивој подршци, нарочито истичући лично залагање амбасадора Матеса.⁸³ Бурманска штампа је све више писала о активној подршци Југославије бурманској тужби у УН-у и дубоком пријатељству које је постојало између две земље.⁸⁴ Са друге стране, америчка амбасада у Београду је, са забринутостју, пратила југословенско-бурманско приближавање, као и њихову сарадњу у Уједињеним нацијама, док је југословенско јавно мњење било све наклоњеније Бурми и постајало је врло критички настројено према САД-у.⁸⁵ Осим Југославије, Бурма је, по овом питању, уживала и снажну подршку Индије, где је Нехру лично стао иза бурманске тужбе и сматрао је једино прихватљивим потезом у оквирима постојеће ситуације.⁸⁶

Међутим, бурманска влада је одлучила да, пре него што се обрати УН-у, покуша да силом скрши националистичке трупе на својој територији. Нажалост, бурманске јединице биле су опремљене старим британским оружјем, ново су ретко добијале јер га Британци нису испоручивали, а само 60% војника било је у потпуности опремљено оружјем и муницијом. Насупрот њима стајале су добро увежбане ГМД јединице, опремљене модерним америчким оружјем и хаубицама.⁸⁷ Пошто власти на Тајвану нису желеле да примене одредбе договора о мирној евакуацији националистичких герилаца, бурмански лидери су решили да их силом натерају да га испоштују.⁸⁸ Тако је у октобру 1953. била покренута велика офанзива против ГМД трупа, бомбардован је њихов штаб у Монгсату и очишћено је неколико пограничних области.⁸⁹ Ипак, Татмадо, по сопственом признању,

83 ДАМСПС, ПА, 1953, ф-99, 47372, Телеграм југословенске амбасаде у Бурми, 20. мај 1953.

84 *Burma Weekly Bulletin*, 29. 4. 1953.

85 NARA, RG 59, CDF, 1950–1954, 690B.9321/4-353, Yugoslav comments on Chiang Kai Shek's forces in Burma, 3. 4. 1953.

86 SWJN, Vol. 21 (1997), 529–541.

87 ДАМСПС, ПА, 1953, ф-15, 416501, Забелешка о разговору саветника амбасаде ФНРЈ у Бурми, друга Симића, са Тин Тејн Луом, замеником команданта морнарице, на дан 18. септембра 1953.

88 NARA, RG 59, CDF, 1950–1954, 690B.9321/9-1653, Telegram from the U.S. embassy in Burma, 16. 9. 1953.

89 Lintner, *Burma in Revolt*, 147–149.

није имао довољно снага и оружја како би им тада нанео одлучујући пораз, тако да су ови успеси имали само ограничен карактер.⁹⁰

Југословенска војна помоћ и ратни успеси Татмада

Као што смо могли већ видети, југословенско присуство у Бурми се већ почело осећати и озбиљно је угрожавало ранији привилеговани положај западних земаља. Зато је саветник југословенске амбасаде у Рангуну Живадин Симић сугерисао да би предност Југославије у односу на друге земље требало да буде брзина испоруке наоружања, јер су се сви остали показали неефикасним на том плану.⁹¹ Већ у септембру 1953. бурмански лидери су коначно предали југословенској амбасади у Рангуну званични захтев за куповину њеног наоружања. Првобитно су тражили 20 брдских топова М48 Б-1 (76 мм) са 80.000 граната, а топове су тражили са лагера, како би што пре били испоручени, уз најповољнију цену.⁹² Југославија је била спремна да одмах прода пет комплетних артиљеријских батерија опремљених топовима Б-1. Тражено је и да се што пре доставе показни примерци и осталог југословенског наоружања да би Бурманци могли убрзо да одлуче шта би још набавили.⁹³ У новембру је испостављена додатна листа захтева, тако да је бурманска армија још тражила минобацаче и ракетне бацаче са комплетном опремом и више хиљада граната и ракетних пуњења за њих, као и мању количину противтенковских мина, ручних граната, пламенобацача и др.⁹⁴

У децембру је специјални изасланик предузећа „Југоимпорт“ боравио у Бурми како би закључио први уговор о куповини оружја између две земље. Укупна вредност овог уговора била је 700.000

90 ДАМСПС, ПА, 1954, ф-44, 416280, Шифровано писмо југословенске амбасаде у Јапану, 25. децембар 1953.

91 ДАМСПС, ПА, 1953, ф-15, 416523, Информације о бурманској армији, 10. октобар 1953.

92 ДАМСПС, ПА, 1953, ф-15, 416496, Забелешка о разговору саветника амбасаде ФНРЈ у Бурми друга Симића са Маунг Маунгом, сталним секретаром Министарства одбране, на дан 23. септембра 1953.

93 ДАМСПС, ПА, 1953, ф-15, 416496, Забелешка о разговору саветника амбасаде ФНРЈ у Бурми друга Симића са Маунг Маунгом, сталним секретаром Министарства одбране, на дан 26. октобра 1953.

94 ДАМСПС, ПА, 1953, ф-15, 416496, Забелешка о разговору саветника амбасаде ФНРЈ у Бурми друга Симића са Маунг Маунгом, сталним секретаром Министарства одбране, на дан 6. новембра 1953.

фунти, да би касније цена нарасла до 887.000 фунти или негде око 2,5 милиона долара. Ово је било приде уз горепоменуте топове који су били набављени неколико месеци раније. Ова нова наруџбина је обухватала ракетне бацаче, тешке митраљезе, више од 280.000 комада минобацачких, топовских и тенковских граната различитих калибра, као и 15 милиона комада пушчане и пиштољске муниције.⁹⁵ Требало би, такође, нагласити да количина продатог оружја наведена у овим уговорима није увек била коначна, те да је било и додатних испорука које често нису биле бележене.

Током децембра Југославију је посетио У Ти Хам, главни контролор бурманске армије за набавке, који је, заједно са бурманским војним изаслаником, посетио низ фабрика наменске индустрије, а највише оне које су биле специјализоване за производњу муниције и експлозива, што су тада биле примарне потребе Татмада.⁹⁶ Осим тога, ови бурмански представници били су заинтересовани да им се помогне да и сами отворе једну фабрику муниције, што би им омогућило да ускоро заврше са „Куоминтанговцима, информбиривцима и осталим побуњеницима“.⁹⁷ Исто тако, доста пажње је било посвећено и набавци товарних коња који би вукли топове Б-1 на брдском терену и у џунглама, где су се и водиле главне борбе против ГМД герилаца.⁹⁸ Истовремено, током децембра и јануара 1953/54. једна група бурманских официра, подофицира и војника прошла је интензивну обуку руковања и гађања топовима Б-1 у артиљеријској школи у Загребу, а обишла је и низ фабрика наменске индустрије и непосредно је пратила ток испорука оружја Бурми.⁹⁹

95 Čavoški, „Arming Nonalignment“, 32–33.

96 ВА, АЈНА, ГШ-1, к. 143, ф. 3, 8588, Извештај о посети артиљеријској школи у Загребу, фабрици муниције у Вогошћу и предузећу Братство у Новом Травнику од стране бурманског војног изасланика од 27. новембра до 2. децембра 1953, 5. децембар 1953.

97 ВА, АЈНА, ГШ-1, к. 147, ф. 3, 8588, Извештај о посети фабрици Крушик од стране контролора за набавке бурманске армије, У Ти Хама, војног изасланика Бурме, мајора Маунг Тина, мајора Је Туна, капетани По Мјат Ја и Сое Тејна на дан 21. децембра 1953, 24. децембар 1953.

98 ВА, АЈНА, ГШ-1, к. 148, ф. 3, 8588, Извештај са четвородневног пута по гарнизонима ЈНА екипе састављене од мајора Радуновића из Одељења за везу, мајора Бунушевца из Ветеринарске управе и бурманског капетана Мај Мина у времену од 16. до 20. децембра 1953, 22. децембар 1953.

99 ВА, АЈНА, ГШ-1, к. 4, ф. 1, 2949, Групе официра, подофицира и војника бурманске армије у нашој земљи од 8. децембра 1953. г. до 12. јануара 1954. г., ради обуке

Извештавајући о југословенским испорукама, саветник Симић је навео да су му У Чо Нјен и министар одбране У Ба Шве рекли да су се одлучили за Југославију као новог војног партнера јер нису били сигурни да ли би САД искористио питање набавки муниције као „средство притиска“ и да ли би им „лиферовали муницију увек кад затреба“. Зато је и дошло до тако лаких преговора и брзог закључења билатералног уговора, а бурманска страна је затражила да их убудуће Југославија снабдева свим врстама оружја. Нарочито се инсистирало на обезбеђивању једногодишњих потреба у муницији за све врсте наоружања, чиме су италијански произвођачи муниције били коначно истиснути из Бурме. Озбиљно се размишљало и да „армију реорганизују користећи наша искуства“. Зато је Симић отворено саветовао: „Ако би могли, углавном, задовољити све њихове потребе, они би се, вероватно, по питању обуке и усавршавања, одлучили на претежан ослонац на нас. Стога (...) треба најдетаљније проучити њихов захтев за нашу сугестију о увођењу новог наоружања у њихову армију и (...) по могућству, настојати да, углавном, задовољимо њихове потребе (тако да не буду принуђени да се обраћају другима)“.¹⁰⁰ Поред тога, бурманска страна је тражила и да се формира једна група југословенских војних стручњака који би дошли у Бурму и учествовали у свакодневном раду Татмада, вероватно као замена за отпуштене британске официре.¹⁰¹

Штавише, генерал Не Вин је био изузетно захвалан на југословенској војној помоћи и пренео је југословенској амбасади да су топови Б-1 били успешно тестирани. Током овог сусрета он је нарочито нагласио да је то „први пут да им једна земља продаје оружје без икаквих погађања и компликација“.¹⁰² Чим је оружје стигло у Рангун, сви топови, бацачи пламена и бацачи ракета су одмах послати на фронт и одлично су се показали у акцији против кинеских националиста, што је било од велике помоћи бурманским јединицама, које су до тада биле слабо опремљене. Било је, истина, извесних пропуста у паковању муниције за тропске услове и изостанка дела техничке до-

на топу Б-1 и још неким врстама оружја, као и пријема материјала које је наша војна индустрија испоручила Бурми, 14. јануар 1954.

100 ДАМСПС, ПА, 1953, ф-15, 416496, Извештај југословенске амбасаде у Бурми, 4. децембар 1953.

101 ДАМСПС, стр. пов., 1954, ф-1, 85, Нека питања из војне сарадње са Бурмом, 27. фебруар 1954.

102 ДАМСПС, ПА, 1954, ф-14, 49043, Забелешка о разговору са генералом Не Вином, командантом бурманске армије, 27. фебруара 1954.

кументације, али то никако није нарушило значај читаве ове пошиљке.¹⁰³ Високи официри су исказали своје велико задовољство квалитетом југословенског оружја и изнели су да су озбиљно разматрали да наруче нове пошиљке топова Б-1, минобацача, пламенобацача, базука, муниције и др., док је генерал Чо Зо нарочито инсистирао на куповини нових топова Б-1, који су се одлично показали у борби.¹⁰⁴ Исто тако, бурмански војни званичници су истакли да је квалитет југословенских производа, иако су били мало скупљи од других, био бољи од британског и индијског, нарочито када се радило о војничким цокулама.¹⁰⁵

Управо су југословенске испоруке оружја радикално промениле перцепцију могућности које су се пружале на међународном плану за политичке и војне кругове у Рангуну, што се нарочито видело у неочекивано жестоких оптужбама које је генерал Не Вин отворено изнео на рачун САД-а и његове подршке герлицима ГМД.¹⁰⁶ Бурмански војни званичници су уверавали југословенске саговорнике да више неће склапати одбрамбене уговоре са Британцима, већ само о пријатељству, те да, по питању војних набавки, не желе више да буду зависни од Британије, која није испуњавала раније уговоре, па су често били принуђени да купују на црној берзи.¹⁰⁷ Неки од њих су чак отворено испољили жаљење што много раније нису успоставили сарадњу са Југославијом и одатле набављали преко потребно оружје, избегавши тако непрекидне британске уцене.¹⁰⁸ Иначе, бурмански званичници су у поверењу већ раније саопштили југословенским колегама да је повећано интересовање страних обавештајних

103 ДАМСПС, стр. пов., 1954, ф-1, 85, Нека питања из војне сарадње са Бурмом, 27. фебруар 1954.

104 ДАМСПС, ПА, 1954, ф-14, 49043, Забелешка о разговору са Такин Чит Маунгом, парламентарним секретаром Министарства одбране, 11. марта 1954.

105 ДАМСПС, ПА, 1954, ф-14, 49043, Забелешка о разговору са У Ти Ханом, директором за снабдевање Министарства војске, 31. марта 1954.

106 NARA, RG 59, CDF, 1950-1954, 690B.9321/12-2253, Memorandum of conversation between General Ne Win and the army and air attaches of the U.S. embassy in Burma, 22. 12. 1953.

107 ДАМСПС, стр. пов., 1954, ф-1, 84, Забелешка о разговору са Такин Чит Маунгом, парламентарним секретаром Министарства одбране, на дан 8. јануара 1954.

108 ДАМСПС, стр. пов., 1954, ф-1, 84, Забелешка о разговору саветника амбасаде ФНРЈ, друга Симића, са пуковником Ба Таном, чланом савета Министарства одбране, при испраћају екипе за пријем коња у Југославији, на дан 5. децембра 1953.

служби за југословенско-бурманску војну сарадњу.¹⁰⁹ Југословенска војна сарадња са Бурмом стварала је осећај нервозе међу западним силама које су постепено губиле упориште у овој земљи, а званични Београд је полако попуњавао овај упражњени простор.¹¹⁰

У поверљивом телеграму који је државни секретар Далес послао америчкој амбасади у Лондону, он је обавестио свог британског колегу Ентонија Идна да се САД надао да ће Британија успети да очува добре односе са званичним Рангуном, као и да ће обе стране пратити све промене на војном плану: „Одсуство деловања са наше стране, не само да ће наштетити односима САД и Уједињеног Краљевства (УК) са Бурмом (...) него ће натерати Бурму да потражи оружје за куповину на другој страни. Уколико се Бурма осети обавезном да тражи набавке из комунистичких извора, елементи, пријатељски према САД и УК унутар Бурме, као и бурманске везе са слободним светом биће ослабљене. Стејт департмент сумња да би, било шта што учине владе САД и УК, могло да измени одлучност владе Бурме да ограничи изворе набавки оружја на једну земљу“.¹¹¹ Ово је било више него јасно упозорење, а британска амбасада у Рангуну се почела отворено хладно односити према југословенским дипломатама, истовремено покушавајући да открије све појединости овог односа и ширећи различите гласине о југословенској политици.¹¹²

Поред тога, амерички Савет за националну безбедност (СНБ) је препоручио да САД „брзо и ефикасно снабдеју Бурму војном опремом и другим материјалом“ и „буду спремне да обнове економску помоћ (...) ако је Бурма затражи“. „Непожељно је да Британци одржавају монопол над војном помоћи Бурми“, закључио је тада СНБ.¹¹³ Амерички амбасадор је био веома нервозан због могућности да се Бурма окрене совјетском блоку или Југославији за војну помоћ и зато је препоручивао да САД под хитно отпочне са испорукама оружја Бурми, макар у вредности од 10 милиона долара, што би задовољило основне потребе. Он је још упозорио: „Уколико не реагујемо на време,

109 ДАМСПС, стр. пов., 1954, ф-1, 85, Нека питања из војне сарадње са Бурмом, 27. фебруар 1954.

110 ДАМСПС, ПА, 1954, ф-14, 49043, Забелешка о разговору са руководиоцем централног слагалишта за муницију, 27. фебруара 1954.

111 *FRUS*, 1952-54, Vol. 12, Part 2, 163.

112 ДАМСПС, стр. пов., 1954, ф-1, 636, О нашим односима са амбасадом Велике Британије.

113 DNSA, PD00384, United States objectives and courses of action with respect to Southeast Asia, 16. 1. 1954.

стварамо ризик да ће се Бурманци обратити комунистичком блоку за набавке (...) Исто тако, било би неповољно уколико би се Бурманци окренули Југославији и успоставили однос који би само оснажио бурманску марксистичку пристрасност“. Себалд је сматрао да би хитне испоруке оружја Бурми везале ту земљу за Западни блок, што би онда резултирало „забијањем клина у неутралистички блок, који је тренутно био под Нехруовим утицајем и очигледним вођством“.¹¹⁴ Овакве идеје указивале су на то да су геополитичке импликације југословенских испорука оружја Бурми биле много шире од чисто билатералних веза.

Амерички амбасадор се, на све начине, трудио да сазна од југословенских дипломата у Рангуну какво је све оружје Југославија продала Бурми, мада је често и сам био доста добро информисан.¹¹⁵ Убрзо су и индонезанске и француске дипломате у Рангуну имале индиције да се ради о важном послу између две земље, иако су југословенске колеге одбијале да им било шта кажу.¹¹⁶ Индијска амбасада у Рангуну је такође извештавала своје министарство о овим проблему. Они су првобитно сматрали да југословенско-бурмански односи, иако блиски у почетку, више нису били толико срдачни и мислили су да ће Југославија убудуће играти много мању улогу у бурманском политичком животу.¹¹⁷ Ипак, индијска процена је била потпуно погрешна, па се зато њихов амбасадор у Рангуну изненада почео интересовати за питања југословенско-бурманске војне сарадње, али ни они нису могли ништа детаљније сазнати.¹¹⁸ Непосредно после првих југословенских испорука оружја, земље као Западна Немачка, Белгија, Холандија, Индија и Израел понудиле су војне експерте Бурми, док су Британци озбиљно замерили бурманској страни што је купила југословенске топове. Ипак, и они сами су убрзали са испорукама оног ратног материјала који је Бурма давно купила, али који јој никада није био испоручен. Југословенска амба-

114 *FRUS*, 1952-54, Vol. 12, Part 2, 194-195.

115 ДАМСПС, ПА, 1954, ф-14, 42493, Забелешка о разговору амбасадора Булајића са америчким амбасадором Себалдом, на дан 11. јануара 1954.

116 ДАМСПС, ПА, 1954, ф-14, 42494, Забелешка о разговорима саветника амбасаде ФНРЈ, друга Симића, на пријему код сијамског војног аташеа, 14. децембра 1953.

117 National Archives of India (NAI), Ministry of External Affairs (MEA), 3(12)-R&I/54, Annual political report from the Indian embassy in Burma for 1953.

118 NAI, MEA, B/54/1333/4-5, Report from the Indian embassy in Burma for the month of January 1954.

сада је, из поверљивих извора, дознала да је бурмански Савет за националну одбрану одржао састанак на коме је премијер У Ну рекао да се „не може рачунати на ужу војну сарадњу ни са једном великом земљом, већ се треба ослонити на мале земље и навео на првом месту Југославију и друге (Израел, ако има услова за то)“.¹¹⁹

Већ крајем децембра 1953. У Ба Шве се обратио југословенској амбасади са молбом да се пошаље једна група југословенских војних стручњака која би „обишла војне јединице, видеела стање, наоружање и друго и овде разговарали о свим тим питањима“.¹²⁰ Зато су, са првом пошиљком оружја, у Бурму стигла и двојица војних стручњака који су обишли војне јединице и установе у Рангуну, Мандалеју, Мајмјоу, Мулмејну и Тавоју. Југословенски стручњаци су видели како се непрекидно радило на школовању и обуци бурманских официра и војника, отварању нових центара за обуку, пре свега за артиљерију, што је имало везе и са набавкама брдских топова у Југославији, унапређивали су се капацитети производње лаког оружја и муниције, где је, такође, тражена југословенска помоћ.¹²¹ Нови амбасадор Крсто Булајић држао је да је ово била изванредна прилика да се оснаже билатерални односи, стварајући тако „једно погодно тржиште за нашу војну индустрију, а преко Бурме, верујем, далеко лакше и у Индонезији“.¹²²

Међутим, за разлику од ранијих неуспеха на бојном пољу, управо је брза испорука југословенског оружја директно утицала на то да се званични Рангун одлучи да војним путем реши проблем кинеских националистичких герилаца. Америчка амбасада у Рангуну имала је снажне индиције да се спремала нова војна офанзива, пошто су се бројне јединице Татмада пребацивале на нове положаје дуж фронта, мада нико није очекивао акцију великих размера.¹²³ Операција „Бајинаунг“, како се оперативно звала читава ова офан-

119 ДАМСПС, ПА, 1954, ф-13, 4513, Шифровано писмо југословенске амбасаде у Бурми, 9. јануар 1954.

120 ДАМСПС, стр. пов., 1954, ф-1, 84, Забелешка о разговору амбасадора К. Булајића са У Ба Швеом, министром одбране, 26. децембра 1953. године.

121 ДАМСПС, стр. пов., 1954, ф-1, 83, Информације о запажањима из обиласка неких војних јединица и установа у Бурми од стране саветника Симића и војних стручњака инжењера Ђорђевића и мајора Теодосијевића, 25. фебруар 1954.

122 ДАМСПС, ПА, 1954, ф-13, 4138, Шифровано писмо југословенске амбасаде у Бурми, 27. децембар 1953.

123 NARA, RG 59, CDF, 1950-1954, 690B.9321/2-2554, Telegram from the U.S. embassy in Burma, 25. 2. 1954.

зива, названа по великом краљу из XVI века, оснивачу Другог бурманског царства и освајачу Тајланда, довела је, први пут, до тога да су „операције великих размера изведене од стране армије, а не неколико батаљона“, као што је раније увек био случај.¹²⁴ Јединице изабране за ову офанзиву прошле су тромесечну интензивну обуку и биле су опремљене тек купљеним југословенским оружјем.¹²⁵

Ове јединице брзо су потукле одреде кинеских националиста, потиснуле су их ка Тајланду, а убрзо је пало и њихово главно упориште у Монгсату, као и стратешки аеродром за снабдевање, главна радио-станица, главни магацин за снабдевање, а припадници Татмада су се пробили до саме границе.¹²⁶ Званични Банкок је још раније донео одлуку да очува добросуседске односе са Бурмом и држао се суздржано по овом питању.¹²⁷ Већина трупа ГМД била је натерана да бежи преко границе или у још неприступачније делове Бурме и Лаоса, а са њима је бежао и део каренских побуњеника, што је све указивало на велики успех ове офанзиве.¹²⁸ Већина страних посматрача је морала да примети да је сама офанзива била овећана великим успехом, бурманске јединице су имале врло мало губитака, док је непријатељ био распршен, иако је касније покушавао да се врати преко границе.¹²⁹ Под утиском ових војних успеха биле су лансиране још две одвојене војне операције против каренских и комунистичких побуњеника у централним деловима земље, које су исто тако имале значајне резултате.¹³⁰

Разлози за овакав брз успех бурманске армије сводили су се на бољу техничку опремљеност ових јединица и апсолутно бурманско господарење ваздухом, као и на деморалисаност кинеских националистичких трупа. У првим извештајима са фронта била је истицана употреба југословенских топова, базука, минобацача и

124 Tinker, *The Union of Burma*, 331.

125 ДАМСПС, ПА, 1954, ф-13, 44892, Информација о развоју офанзиве Бурманске армије против КМТ, 8. април 1954.

126 NARA, RG 59, CDF, 1950–1954, 690B.92/4-2154, Telegram from the U.S. embassy in Burma, 21. 4. 1954.

127 NAM, 15/3(9), File 136, Thai-Burma relations, 9. 1. 1954.

128 ДАМСПС, ПА, 1954, ф-14, 45922, Забелешка о разговору амбасадора Булајића са врховним командантом бурманске армије генералом Не Вином, 7. априла 1954.

129 NAI, MEA, B/54/1333/4-5, Report from the Indian embassy in Burma for the month of April 1954.

130 Robert H. Taylor, *General Ne Win: A Political Biography*, (Singapore: ISEAS, 2015), 179.

пламенобадача, како би се тако подвукла озбиљност ове офанзиве и добра техничка опремљеност бурманских трупа, те да се подигне морал јединицама које су се бориле на фронту.¹³¹ И бурмански министар спољних послова, током своје посете Југославији у марту 1954, захвалио се на испорукама оружја које се тада успешно употребљавало у операцијама против ГМД герилаца.¹³² Бурманско јавно мњење је у потпуности било уз владу и снажно је подржавало ову нову офанзиву, а у медијима су истицани изванредни резултати у примени новог југословенског наоружања. Утисак који су југословенске испоруке оружја оставиле на бурманску јавност био је толико јак да су комунистички герилци једном чак напали воз који је превозио југословенске топове и коње на фронт, желећи тако да пошаљу снажну политичку поруку, али нису били успешни у овој акцији.¹³³ Топови Б-1 су постали толико популарни у редовима Татмада да су и други команданти тражили да им се испоруче, али су они тада били употребљени само у борбама против ГМД трупа.¹³⁴

Како је тада изјавио француски војни аташе у Бурми, „Бурманци могу за своје успехе против ГМД да захвале југословенским топовима“.¹³⁵ Поред тога, индијски обавештајни извори су јављали да је бурманско ратно ваздухопловство још од јануара користило југословенске ракете у нападима на побуњенике.¹³⁶ Отправник послова Индонезије мислио је да Југословени препродају америчке топове, па кад је сазнао да их Југославија сама производи, био је врло изненађен.¹³⁷ Широм Бурме се већ знало да су хитне испоруке југословенског оружја, нарочито брдских топова, пресудно утицале да операције „против ГМД банди буду овенчане огромним успе-

131 ДАМСПС, ПА, 1954, ф-13, 43288, Шифровано писмо југословенске амбасаде у Бурми, 5. март 1954.

132 АЈ, 837, КПР, 1–3–а, Бурма, Забелешка о разговору државног секретара за иностране послове друга Коче Поповића са министром иностраних послова Бурме Сао Кун Чоом у ДСИП-у, дана 29. марта 1954.

133 ДАМСПС, ПА, 1954, ф-13, 44892, Информација о развоју офанзиве Бурманске армије против КМТ, 8. април 1954.

134 ДАМСПС, стр. пов., 1954, ф-1, 403, Забелешка о разговору са У Маунг Маунгом, сталним секретаром Министарства одбране, 7. маја 1954.

135 ДАМСПС, ПА, 1954, ф-14, 416762, Забелешка о разговору вођеном на коктелу приређеном од стране Вибагора, секретара индонезанске амбасаде, 3. априла 1954.

136 NAI, MEA, B/54/1411/4, Letter from the Indian embassy in Burma, 7. 1. 1954.

137 ДАМСПС, ПА, 1954, ф-14, 49044, Забелешка о разговору друга Радослава Малишића, трећег секретара амбасаде ФНРЈ у Рангуну, са отправником послова Индонезије у његовој канцеларији, 10. априла 1954.

хом“.¹³⁸ О општем значају југословенских војних испорука можда најбоље сведочи поверљиви извештај Ције са терена: „Бурманске трупе су натерале кинеске националисте у бекство. Ова успешна војна акција била је могућа јер су бурманске трупе биле опремљене брдским хаубицама и минобацачима које је југословенска влада бесплатно [sic] дала Бурми (...) Нова југословенска оруђа (...) показала су се као изузетно ефикасна. Уз довољну количину таквог оружја бурманска влада може да истера све побуњенике из Бурме, укључујући и кинеске националисте. Југословенски поклон био је изузетно користан, али не и довољан за бурманске потребе“.¹³⁹ Приметно је да је САД још увек желео да, по сваку цену, створи сопствену позицију главног добављача оружја за Бурму.

Америчка амбасада у Рангуну је сматрала да је нова офанзива била погрешан потез јер је могла да осујети мирну евакуацију трупа ГМД, што је онда могло да угрози америчке напоре за посредовањем и резултира одлуком кинеских националиста да се и даље боре.¹⁴⁰ Без обзира на све, бурманске власти су остале посвећене својим ранијим циљевима и САД није могао, као раније, да се ефикасно меша у унутрашње односе у тој земљи. Амерички амбасадор био је убеђен да је влада у Рангуну одлучила да војним путем реши питање присуства трупа ГМД на својој територији пре почетка сезоне монсуна.¹⁴¹ У Чо Нјен је лично саопштио америчком амбасадору да су Тајван и јединице ГМД на терену изневерили процес евакуације, те да им се више није могло веровати, тако да је, као последица тога, била донета одлука за неизоставну војну акцију.¹⁴² Све ово је непосредно утицало да америчка страна поново отпочне да озбиљно размишља о војној помоћи Бурми, разматрајући суму од око 20 милиона долара, чак радикално модификујући услове за пружање такве помоћи.¹⁴³ Ипак, бурмански званичници нису више били толико заинтересова-

138 *Dr. Maung Maung: Gentleman, Scholar, Patriot*, ed. Robert H. Taylor, (Singapore: ISEAS, 2008), 414.

139 NARA, CIA Records Search Tool (CREST), CIA-RDP80-00810A003901060005-7, Yugoslav Military Aid to Burma, 14. 4. 1954.

140 *FRUS*, 1952–54, Vol. 12, Part 2, 206–208.

141 NARA, RG 59, CDF, 1950–1954, 690B.9321/3-954, Telegram from the U.S. embassy in Burma, 9. 3. 1954.

142 *FRUS*, 1952–54, Vol. 12, Part 2, 208–212.

143 DDRS, CK3100314050, Proposal for the provision of military equipment to Burma, 19. 8. 1954.

ни да себе подвргавају разним условљавањима западних сила, када су већ имали алтернативни извор снабдевања у Југославији.

Међутим, успеси на бојном пољу натерали су Тајван дапусти и био је договорен план фазне евакуације националистичких трупа из Бурме, тако да је првобитно било евакуисано око 2.000 људи, већином неборбеног особља (жене, деца, старци), док су војници предали само застарело оружје, иако су сви знали да су раније били наоружани модерним америчким наоружањем.¹⁴⁴ Тек после ове нове велике офанзиве Татмада, подржане југословенским испорукама, број евакуисаних војника је до септембра нарастао на преко 5.700 људи, сада углавном војноспособних и добро наоружаних појединаца.¹⁴⁵ Ипак, бурманске власти нису биле задовољне бројем евакуисаних герилаца, пошто се део њих опет појавио на Тајланду, а неки су поново тајно прешли границу са Бурмом.¹⁴⁶ Током сушне сезоне 1954/55. бурманске јединице поново су успешно извеле акцију потискивања ГМД трупа из граничног подручја, тако да је њихов даљи борбени потенцијал био знатно умањен и више нису представљале значајнију опасност по бурмански суверенитет.¹⁴⁷

Стога су већ у јулу 1954. Бурманци испоставили југословенској амбасади нови захтев за куповином оружја, пре свега топова, муниције и коња. Под утиском скорашњих великих успеха на фронту, Татмадо је желео да купи још 20 топова Б-1 са комплетном опремом и резервним деловима, 40.000 граната различитих калибра и ракетних пуњења, 115 коња, као и машине за одржавање, производњу резервних делова и производњу граната за топове Б-1. Укупна вредност овог новог уговора била је нешто преко милион долара, а бурманска страна је тражила да се целокупна пошиљка што пре испоручи.¹⁴⁸ Југославија је била спремна и да испоручи Бурми преко потребне специјалне пумпе за одржавање топова у условима џунгле, чак иако Бурманци нису одмах имали слободна средства да за њих плате.¹⁴⁹ Исто тако, на зах-

144 *BDF*, Part 5, Series E, Asia, 1953, Vol. 5, 105–107.

145 Gibson, Chen Wenhua, *The Secret Army*, 156–161.

146 ДАМСПС, ПА, 1954, ф-13, 42509, Проблем повлачења куоминтаншких трупа из Бурме, септембар 1954.

147 NAI, MEA, F I-4/55-BC, Report from the Indian military attaché in Burma for the period 1 to 30 April 1955.

148 Čavoški, „Arming Nonalignment“, 41–42.

149 ДАМСПС, ПА, 1954, ф-14, 48147, Забелешка о разговору друга Лазе Латинковића, начелника V одељења, са бурманским отправником послова У Кин Маунг Гале и војним изаслаником Маунг Тином на дан 16. јуна 1954.

тев бурманских званичника, одлучено је да се три југословенска официра пошаљу у Бурму као артиљеријски инструктори, како би на лицу места обучавали бурманске војнике у руковању артиљеријом у борби.¹⁵⁰ Индијски обавештајни извори су јављали да су током каснијих офанзива југословенски инструктори били распоређени по бурманским артиљеријским јединицама, док је један потпуковник чак био задужен за артиљерију која је била непосредно ангажована на фронту.¹⁵¹ Кинеске дипломате су касније приметиле да су југословенски војни саветници имали огроман утицај на бурманско командовање на свим нивоима. Југословенски војни стручњаци, по Кинезима, били су најбројнији и најпопуларнији у бурманској армији.¹⁵²

Успешна употреба југословенског оружја у борби утицала је на Британце да одмах понуде сопствене брдске топове, иако раније нису ни хтели да их испоруче, али су Бурманци то опет одлучно одбили.¹⁵³ Како је то У Ба Шве саопшто амбасадору Булајићу, бурманска страна више није желела да се ослања на САД јер је он то могао да искористи за „разне врсте притисака“, по сваку цену су желели да се отарасе Британаца, а због различитих разлога нису желели ни да се ослањају на Индију.¹⁵⁴ Индијски војни изасланик је у поверењу јављао да се тајна југословенског успеха у Бурми огледала у чињеници да су Југословени били „нарочито предусретљиви када су, у најкраћем могућем року, обезбедили опрему за пук брдске артиљерије, што је тада било хитно потребно бурманској армији“. Међутим, осим брзине испоруке наоружања, Југославија је показала и знатну флексибилност у могућности плаћања, што је бурманска страна јако ценила.¹⁵⁵ Када све то упоредимо са британском и америчком војном помоћи, која је увек била условљавана или је стално каснила, није ни чудо што је бурманско руководство било више него вољно да даље развија војну сарадњу са Југославијом.

150 ВА, АЈНА, ГШ-10, к. 375, ф. 1, д. 2, 1498, Телеграм југословенског војног изасланика у Бурми, 23. октобар 1954.

151 NAI, MEA, F I-4/55-BC, Report from the Indian military attaché in Burma for the period 1 to 31 March 1955.

152 ZWD, 105-00907-01(1), Miandian yu Nansilafu de junshi guanxi, 12. 12. 1958.

153 ДАМСПС, ПА, 1954, ф-14, 45922, Забелешка о разговору са Такин Чит Маунгом, парламентарним секретаром Министарства одбране, 3. априла 1954.

154 ДАМСПС, ПА, 1954, ф-13, 4138, Шифровано писмо југословенске амбасаде у Бурми, 27. децембар 1953.

155 NAI, MEA, F I-4/55-BC, Report from the Indian military attaché in Burma for the period 1 to 31 March 1955.

Југословенске испоруке оружја омогућиле су учвршћивање политичког, војног и економског утицаја званичног Београда у Бурми, отворивши врата за још ближе контакте на врху. Већ почетком 1954. У Ну је упутио званични позив Титу да посети Бурму, што је одмах било прихваћено, а то је био само увод у чувену посету југословенског председника Индији и Бурми годину дана касније.¹⁵⁶ Поред самих испорука оружја, југословенски војни стручњаци су још учествовали и у изградњи нове војне академије у месту Локсок, у Шан државама.¹⁵⁷ Исто тако, бурманска армија је преузела од ЈНА и модел организовања војноисторијског института и војног музеја, што је био још један велики знак поштовања југословенског ратног искуства и војних традиција.¹⁵⁸ Све ово јасно је указивало на то да су кинески аналитичари имали право када су закључили да је Југославија „међу бурманском владајућом класом итекако имала утицаја“.¹⁵⁹

Закључак

Како смо могли видети кроз овај чланак, југословенско-бурмански односи су знатно допринели успешној борби против спољне агресије у тој азијској земљи, обликовању доминантног политичког наратива у њој, а нарочито развоју бурманских оружаних снага. Југославија је, иако се у могућностима никако није могла такмичити са капацитетима оба блока, ипак пружала преко потребну подршку Бурми уз најмање условљавања, дајући додатан пример осталим странама у Хладном рату како се доследно помаже једна земља у развоју. Управо су југословенске испоруке оружја, али и блиска политичка, идеолошка, па и економска сарадња две земље нарочито утицали да власти у Рангуну однесу коначну превагу у супротстављању спољним и унутрашњим непријатељима. Уз југословенску подршку Бурма је повратила сопствено самопоуздање, учврстила је унутрашњу стабилност и обновила суверенитет над већим делом сопствене територије, док су све велике силе будно пратиле кретања између Рангуна и Београда.

156 ДАСМИП, ПА, 1954, ф-14, 42494, Забелешка о разговору амбасадора Булајића са председником владе У Нуом, 2. јануара 1954.

157 *Dr. Maung Maung*, 412.

158 *Mary Callahan, Making Enemies: War and State Building in Burma*, (Ithaca: Cornell University Press, 2003), 176.

159 ZWD, 105-00846-02(1), Miandian yu Nansilafu de guanxi, 18. 12. 1958.

Штавише, у тренутку када је и сама примала војну и економску помоћ од западних сила, Југославија је извела операцију значајних испорука оружја Бурми, чиме је директно помогла осујећивању једне од највећих америчких обавештајних операција у Азији тих година. Пошто су све раније офанзиве бурманске војске против кинеских националистичких трупа неславно пропале, тек је са југословенским учешћем у овом подухвату била обезбеђена довољна материјална база да се постигне одлучујући успех на бојном пољу, те да ове герилске трупе коначно престану да играју иоле значајнију улогу. Од тог тренутка велике силе су морале модификовати сопствене планове и прихватити Бурму не само као велико бојиште интереса супротстављених блокова већ и као аутономан политички фактор који је имао сопствене интересе и планове, али и капацитете да их подржи.

Према томе, можемо слободно рећи да су највећи добитници ове историјске епизоде управо биле бурманске оружане снаге, које су, у кључном тренутку по опстанак земље, добиле преко потребну војну помоћ и искрену подршку из Југославије, а то је онда повезало две земље не само у области набавки наоружања него и на плану развоја органских веза између оружаних снага две земље, што је, опет, званичном Београду пружало привилегован увид у функционисање најважније и најмоћније државне институције у тој земљи. На тај начин Југославија је добила помало култни статус међу бурманским официрима, што ни касније, када се званични Рангун почео све више самоизоловати, није умањило значај сарадње са удаљеном балканском земљом. Као што смо могли видети, Југословенима се у Рангуну суштински веровало, што није био случај са било којом другом већом земљом.

Извори и литература

Необјављени извори

- Архив Југославије: Канцеларија маршала Југославије, Кабинет председника Републике.
- Дипломатски архив Министарства спољних послова Републике Србије: Политичка архива; Строго поверљива архива.
- Војни архив. Архив ЈНА.
- National Archives of Myanmar.
- Zhonghua renmin gongheguo waijiaobu dang'anguan [Архив МИП-а НР Кине].

- National Archives of India: Ministry of External Affairs.
- National Archives and Records Administration: Record Group 59, Central Decimal Files; CIA Records Search Tool.
- The National Archives: Foreign Office.
- Declassified Documents Reference System.
- Digital National Security Archive.

Објављени извори

- *British Documents on Foreign Affairs: Reports and Papers from the Foreign Office Confidential Print 1948–1956*, Part 5, Series E, Asia, 1953, Vol. 5. University Publications of America, 2007.
- *Dr. Maung Maung: Gentleman, Scholar, Patriot*, ed. Robert H. Taylor. Singapore: ISEAS, 2008.
- *Foreign Relations of the United States*, 1951, Vol. 6, Part 1. Washington, DC: GPO, 1977.
- *Foreign Relations of the United States*, 1952–54, Vol. 12, Part 2. Washington, DC: GPO, 1984.
- *Kuomintang Aggression against Burma*. Rangoon: Ministry of Information, 1953.
- *Report of the First Asian Socialist Conference, Rangoon 1953*. Rangoon: An Asian Socialist Publication, 1953.
- *Selected Works of Jawaharlal Nehru (Second Series)*, Vol. 10. New Delhi: Jawaharlal Nehru Memorial Fund, 1990.
- *Selected Works of Jawaharlal Nehru (Second Series)*, Vol. 21. New Delhi: Jawaharlal Nehru Memorial Fund, 1997.
- Tinker, Hugh. *Burma: The Struggle for Independence: Documents from Official and Private Sources, 1944–48*, Vol. 2. London: HMSO, 1984.

Литература

- Callahan, Mary. *Making Enemies: War and State Building in Burma*. Ithaca: Cornell University Press, 2003.
- Čavoški, Jovan. „Arming Nonalignment: Yugoslavia’s Relations with Burma and the Cold War in Asia, 1950–1955“. *CWIHP Working Paper No. 61*. Washington, DC: Woodrow Wilson Center, 2010.
- Foley, Matthew. *The Cold War and National Assertion in Southeast Asia: Britain, the United States, and Burma, 1948–1962*. London: Routledge, 2010.
- Garver, John W. *The Sino-American Alliance: Nationalist China and American Cold War Strategy in Asia*. Armonk, London: M. E. Sharpe, 1997.
- Gibson, Richard M., Chen Wenhua, *The Secret Army: Chiang Kai-Shek and the Drug Warlords of the Golden Triangle*. Singapore: John Wiley&Sons, 2011.
- Johnstone, William C. *Burma’s Foreign Policy: A Study in Neutralism*. Cambridge: Harvard University Press, 1963.

- Lintner, Bertil. *Burma in Revolt: Opium and Insurgency Since 1948*. Chiang Mai: Silkworm Books, 1999.
- Taylor, Robert H. *Foreign and Domestic Consequences of the KMT Intervention in Burma*. Ithaca: Cornell University Southeast Asia Program, 1973.
- Taylor, Robert H. *General Ne Win: A Political Biography*. Singapore: ISEAS, 2015. doi: 10.1355/9789814620147
- Tinker, Hugh. *The Union of Burma: A Study of the First Years of Independence*, 2nd edition. Oxford: Oxford University Press, 1959.
- *Zhongguo renmin jiefangjun junshi*, Vol. 4. Beijing: Junshi kexue chubanshe, 2011.

Summary

Jovan Čavoški

Hand Extended Across the World: Yugoslav Support to Burma in its Struggle against Foreign Aggression (1952–1954)

Abstract: This article deals with a lesser known, but highly important diplomatic and military assistance extended by Yugoslavia to Burma during the early 1950s when that country was facing dissolution caused by foreign support to different rebel groups on its territory, above all to the renegade troops of Chinese Nationalists. This historical episode eventually proved to be the opening chapter of Yugoslavia's active engagement with Asia. This article is largely based on newly declassified documents from the Serbian, Myanmar, Chinese, Indian, U.S. and British archives.

Key words: Yugoslavia, Burma, non-alignment, foreign aggression, military and diplomatic assistance, Chinese Nationalists

This article intends to present a largely unknown historical episode that clearly depicts how Yugoslavia and Burma, facing tough choices between two antagonistic world camps, opted for the third way in international politics that implied avoiding open affiliation with either of the superpower blocs and developing closer coordination with other nations that shared similar aspirations. Both countries ultimately concluded that any strengthening of this bilateral relationship would ultimately have far-reaching consequences not only for their respective positions in Asian affairs, but also for their general standing in world politics. Over the time, Yugoslavia became a role model for Burma, country whose policy of non-alignment and separate road to socialism were emulated by the leadership in Rangoon. Furthermore, direct consequence of the clandestine Western support to the rogue Chinese Nationalist troops in Burma was the outright strengthening of the non-aligned camp and gradual weakening of the grip of containment in Asia. Yugoslav arms shipments to Burma directly contributed to the emergence of such an alternative, acting as an impetus for Rangoon's active tilt towards the foreign policy strategy of non-alignment, while also opening doors to Yugoslavia's active involvement in Asian affairs in the years to come. Without the Yugo-

slav arms, it would have been quite impossible for Burma to initially stave off and ultimately crush the mounting foreign aggression, thus creating conditions for a successful political, military, and economic cooperation between the two countries. In fact, Yugoslav-Burmese military exchanges had a major impact on the strategic plans of both blocs in Southeast Asia, foremost on U.S. and Chinese power projections. The unexpected success of the Yugoslav-Burmese interactions was basically founded on the fact that for both these nations, frequent exchanges never represented a danger to their independence or sovereignty, which could not be claimed for any of the great powers.